

ша частка ризику, що її беруть на себе власники банку; і навпаки, чим нижче значення показника, тим більша частка ризику, що її приймають на себе кредитор/вкладники банку [6].

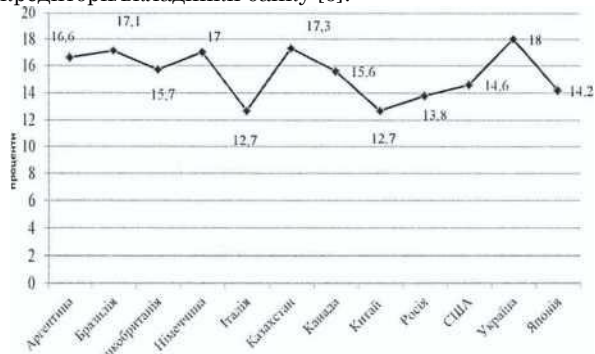

Рис. 1. Достатність капіталу банків країн світу станом на 01.01.2013, % [10]

Проведений аналіз дозволив визначити неадекватність зростання банківського капіталу щодо основних макроекономічних та банківських показників. З метою покращення ситуації Національний банк України встановлює нормативні значення розміру різних видів банківського капіталу, його основних складових та інших показників, але ці

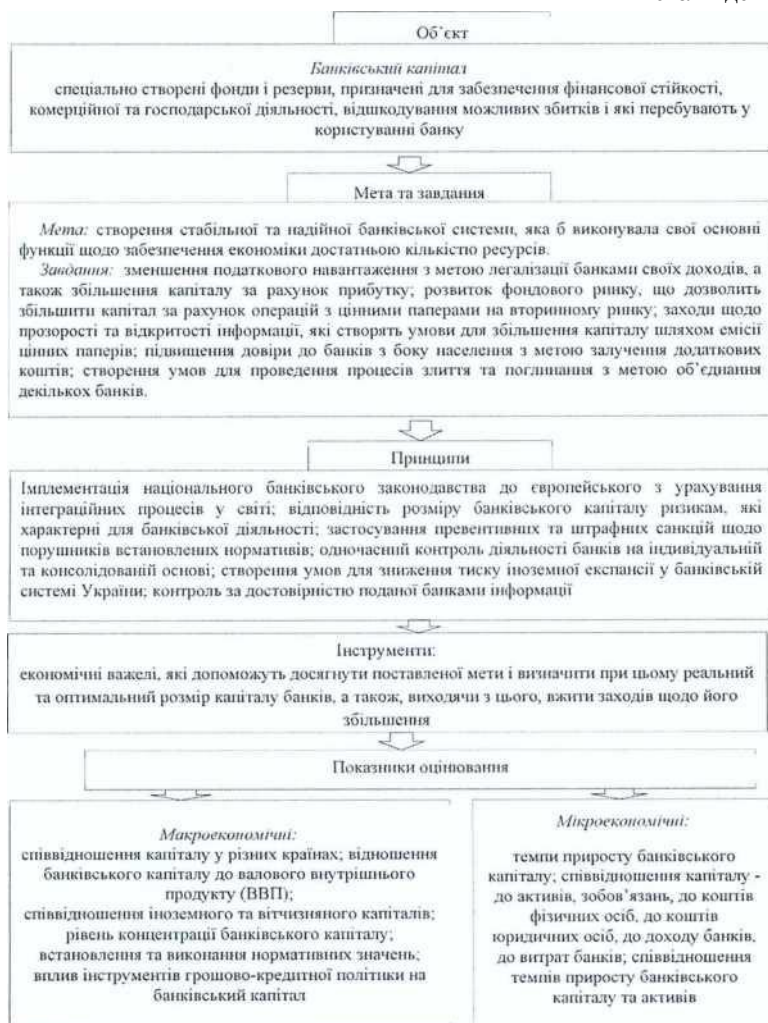

Рис. 2. Методологічні основи формування механізму зростання банківського капіталу (складено автором з використанням матеріалів [11, с. 14-15; 12, с. 206-207]

заходи досить часто не дають бажаного результату [11, с. 13].

Методологічні засади забезпечення капіталізації банків передбачають розробку комплексу методичних підходів до встановлення достатнього рівня капітальної бази банків та оцінювання ефективності їх застосування. Тому виникає необхідність розробки дієвого механізму зростання банківського капіталу (рис. 2).

Слід відмітити, що при визначенні рівня капіталізації банків необхідно звертати увагу не лише на кількісні показники обсягу власного та статутного капіталів, але й на якісні, які в першу чергу стосуються структури власного капіталу та достовірної оцінки окремих його складових. Зустрічаються випадки, коли банківські установи з метою досягнення необхідного розміру власного капіталу та дотримання показників його адекватності вдаються до штучного нарощення обсягів капіталу шляхом включення до нього таких складових: завищена переоцінка основних засобів; нараховані, але не сплачені відсотки; операції з придбання в інсайдерів основних засобів, в яких немає гострої потреби, за значно завищеними від ринкових цінами; довгострокові кредити інсайдерам на пільгових умовах; необхідні інвестиції в цінні папери «неасоційованих», «не дочірніх» підприємств тощо.

Отже, все це призводить до штучного нарізання капіталу і в результаті до невинуватого заниженого рівня капіталізації. У такому випадку мова йде про фіктивну капіталізацію. Проблема фіктивної капіталізації в першу чергу зумовлює низький або упереджений менеджмент банку. Ситуація на ринку повинна об'єктивно оцінюватися, а її переваги не можуть використовуватися для штучного нарощення чи неправдивого відображення у звітності розмірів власного капіталу.

Слід звернути увагу на те, що найбільш стабільною та стійкою складовою регулятивного капіталу банку є капітал 1-го рівня, найбільша питома вага у якому належить статутному капіталу. Тому, визначаючи достатність капіталу, слід приділити увагу саме розміру статутного капіталу (рис. 3).

Як видно із даних, представлених на рисунку 3, на сьогодні спостерігається тенденція до зменшення темпів зростання статутного капіталу та частки іноземного капіталу в ньому.

У дослідженні достатності капітальної бази банківської системи велике значення займає оцінювання впливу іноземного капіталу на його рівень. За даними Національного банку України, за станом на 01.01.2014 на території України зареєстровано 180 комерційних банків у порівнянні зі 176 на 01.01.2013. Серед створених за участю іноземного капіталу діють 49 банків на 01.01.2014, а на

01.01.2013 - 53, або 27,22% та 30,11% від загальної використання агресивної моделі поведінки учасників

Рис. 3. Динаміка статутного капіталу банківської системи станом на 01.01.2008 по 01.01.2014 (складено автором за матеріалами [13])

кількості банків відповідно, у тому числі 19 на 01.01.2014 та 21 банків на 01.01.2013 зі 100% іноземним капіталом. При цьому слід зазначити, що питома вага іноземного капіталу в сукупному статутному капіталі банків за аналізований період знизилася з 39,6% до 34,0% відповідно.

Таким чином, можна зробити висновок про те, що в останні роки відбувається виведення іноземного капіталу з банківської системи України. Можна сказати, що міжнародні фінансові групи увійшли на вітчизняний банківський ринок на стадії кредитного буму, а на сьогодні згортають свою діяльність. При цьому грошовий канал входження більший ніж виходу з банківської системи України.

Починаючи з 2009 року вітчизняний ринок банківських послуг встигли покинути чеський Home Credit Bank (2009), німецький Dresdner Bank (2009), британський HSBC (2010), російський Ренсанс Капітал (2010), німецький Bayerische Landesbank (2011), південнокорейський Kookmin Bank (2011), грузинський Bank of Georgia (2011), голландський Кредит Європа Банк пішов з роздробу (2012), австрійський Volksbank (2012), французький Societe Generale (2012), Кредитпромбанк (2013) і Айстра Банк (2013). Найближчим часом цей список можуть поповнити Марфин Банк і Platinum Банк.

Протягом останнього періоду спостерігається зростання регулятивного капіталу. Паралельно відбувається коливання показника адекватності регулятивного капіталу, який має тенденцію до зниження (рис. 4).

Світова фінансова криза, що почалася в 2008 році, виявила недоліки в міжнародних регулятивних вимогах до фінансових інституцій. В результаті відбулося накопичення значного обсягу системних і індивідуальних не ідифікованих ризиків у результаті

Строки впровадження Базеля III у країнах — членах Базельського комітету з питань банківського нагляду [16, с. 16]

Таблиця 1

Показники	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.
Базовий капітал першого рівня, %		3,5	4,0	4,0	4,0	4,0	4,0	4,0
Капітал першого рівня, %	4,0	4,5	5,5	6,0	6,0	6,0	6,0	6,0
Власний капітал, %	8,0	8,0	8,0	8,0	8,0	8,0	8,0	8,0
Буферний капітал, %					0,625	1,25	1,875	2,5
Контрциклічний капітал, %					0,625	1,25	1,875	2,5
Фінансовий важіль (фінансовий левелеридж)	моніторинг	тестування на рівні 3 %, банки повинні оприлюднювати інформацію з 01.01.2015			коригування		уточнене значення	
Норматив короткострокової ліквідності	моніторинг			>100%	>100%	>100%	>100%	>100%
Показник чистого стабільного фінансування	моніторинг						>100%	>100%

Рис. 4. Динаміка регулятивного капіталу та достатності капіталу банківської системи за період з 01.01.2008 по 01.01.2014 (складено автором за матеріалами [13])

ринку, орієнтованих на інтенсивне зростання [14]. Впровадження вимог Базеля III розпочалося у світовій практиці з 1 січня 2013 року. Перехід відбувається поетапно і завершиться до 2019 року [15]. Основними напрямками Базеля III є пропозиції щодо зміни в регулюванні банківського капіталу і ліквідності.

Нові вимоги відносно капіталу сконцентровані за трьома напрямками: зміни структури власного капіталу банків; підвищення вимог до достатності капіталу (у тому числі введення нових додаткових нормативів достатності капіталу); створення буферів капіталу (табл. 1).

Нова версія Базеля III не обмежується тільки нарощуванням питомої ваги капітальних статей у структурі пасивів. Вона передбачає введення єдиних вимог до наявності у банків запасу ліквідних коштів, який би був достатній у період кризи.

Відповідно до експертних оцінок, введення стандартів ліквідності та підвищення достатності капіталу, буде призводити до зниження темпів зростання ВВП. За результатами дослідження

групи по аналізу макросередовища, підвищення банками рівня ліквідних активів на 25% на протязі чотирьох років та збільшення терміновості зобов'язань для підтримки коефіцієнту чистого стабільного фондування може призвести до зниження середньорічних темпів зростання ВВП на 0,08% [7].

Висновки. Для вітчизняних банків введення нових стандартів Базеля III в умовах погіршення світової кон'єктури та ділового клімату в Україні супроводжується певними негативними явищами. Практичне використання вказаних заходів створює значні труднощі для дрібних банків при формуванні додаткового капіталу, скорочує можливості отримання кредиту для малих і середніх підприємств з невисоким кредитним рейтингом, погіршить перспективи розвитку іпотеки.

З метою вирішення проблеми капіталізації та

концентрації банківського капіталу необхідно вирішити наступні питання: формування оптимальної структури капіталу банків, зокрема в частині джерел формування і використання субординованого боргу; розробка комплексу обмежень у процесі залучення іноземного капіталу в банківську систему країни; забезпечення передового досвіду у банківську систему: новітні технології ведення банківського бізнесу, нових послуг і продуктів, програмного забезпечення, що заохочувало б вітчизняні банки до підвищення рівня обслуговування власної клієнтури; застосування системи пільгового оподаткування прибутку, що спрямовується на збільшення банківського капіталу; створення належної нормативної бази щодо процедури злиття і поглинання банківських установ без адміністративного тиску на основі об'єктивних економічних потреб.

Список літератури:

1. Алексеенко М.Д. До питання про доступ іноземного капіталу в банківську систему України / М. Д. Алексеенко, Л. М. Алексеенко // Формування ринкових відносин в Україні. - 2004. - № 6. - С. 42-47.
2. Бортников Г. П. Базель III: новые стандарты капитала, ликвидности и резервов для банков / Г.П. Бортников // Управление в кредитной организации. - 2010. — № 6. — С. 35-50.
3. Грудзевич Я.В. Проблеми капіталізації банківської системи України / Я. В. Грудзевич // Регіональна економіка. - 2005. - № 1. - С. 116-120.
4. Коваленко В.В. Банковский капитал в системе управления денежными потоками банковской деятельности / В.В. Коваленко, Е.С. Сергеева // Уральский научный вестник (Казахстан). - 2013. - № 29(77). - С. 71-78.
5. Про банки і банківську діяльність [Електронний ресурс] : Закон України, затверджений Верховною Радою України від 07.12.2000 № 2121-III. - Режим доступу : <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1087.635.40&nobreak=1>.
6. Про порядок регулювання діяльності банків в Україні [Електронний ресурс] : Інструкція, затверджена постановою Національного банку України від 28.08.2001 № 368. - Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/Z0841-01>.
8. Financial Soundness Indicator [Electronic of resource]. - International Monetary Fund. - Access mode : <http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2012/01/pdf/text.pdf>.
10. Крилова А. О. Фінансовий сектор України: сьогодні й завтра / А. О. Крилова // Вісник Національного банку України. - 2007. - № 12. - С. 36-41.
11. Рекапитализация банковской системы: украинские реалии и мировой опыт : информационноаналитическая записка (25.11.2010) [Электронный ресурс] // Зеркало недели. - Режим доступа : <http://zn.ua/ARCHIVE/rekapitalizatsiya>.
12. Statistics. Financial Soundness Indicator. Latest available data. Monetary Fund [Electronic of resource]. — Access mode : <http://fsi.imf.org/>.
13. Коваленко В.В. Капіталізація банків: методи оцінювання та напрямки підвищення / В.В. Коваленко, К.Ф. Черкашина. - Суми : ДВПЗ «УАБС НБУ», 2010. - 153 с.
14. Банківська енциклопедія / С.Г. Арбузов, Ю.В. Колобов, В.І. Міщенко, С.В. Пауменкова. - К. : Центр наукових досліджень Національного банку України: Знання, 2011. — 504 с. — (Інституційні засади розвитку банківської системи України).
15. Дані фінансової звітності банків України [Електронний ресурс]. - Режим доступу : http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=64097.
16. Симановский А. Ю. О регулятивных требованиях к устойчивости банков / А.Ю. Симановский // Деньги и кредит. - 2009. - № 9. - С. 12-19.
17. Group of Governors and Heads of Supervision announces higher global minimum capital standards. [Electronic resource]. - September 12, 2010. - It is access Mode: <http://www.bis.org/press/p100912.htm>.
18. Міщенко Б. Капіталізація банківської системи України: сьогоднішня та перспективи / В. Міщенко // Вісник Національного банку України. - 2013. — № 7. — С. 11-17.

Єрис Л. М.

Украинская академия банковского дела Национального банка Украины

ДОСТАТОЧНОСТЬ КАПИТАЛА БАНКОВСКОЙ СИСТЕМЫ: МЕТОДЫ И ИНСТРУМЕНТЫ ОБЕСПЕЧЕНИЯ

Резюме

В статье рассмотрены основные положения, которые касаются достаточности капитала банковской системы, определены основные факторы, которые влияют на уровень капитала банков. Предложены основные подходы к обеспечению уровня достаточности капитала банковской системы.

Ключевые слова: банковская система, банковский капитал, достаточность капитала банка, базельские принципы.